

Sloboda domovine to je tako visoka misao do koje se može dići samo potpuno osviješten čovjek, koji već sve ima i kao čovjek i kao državljanin i kao član društva, a ne može se do nje dići čovjek, koji je u strahu i panduru, koji još mirno podnosi krivice, nepoštivanja itd.

**Ne će biti ništa,
dok ne bude pravice!**

Antun Radić

SLOBODNI DOM

I kad to osjeti sirotinja, seljak, radnik da on dolazi do prava i do vlasti, ne da prevrne, nego da pokaže svojim poštenjem i svojim radom, da on zna bolje urediti i občinu i kotar i županiju, da pokaže, ako mu što možda i fali književnog znanja, da zato ima u obilju iskustva, poštenja i plemenitosti.

**Republika svemu svietu dikal
Vjera u Boga i seljačka slogal**

Stjepan Radić

GLAVNO GLASILO HRVATSKE SELJAČKE STRANKE

Broj 5

Dne 1. ožujka 1945.

Godina III. (33)

CRVENA ARMIIJA

Dana 23. veljače 1918. u plamsanju socijalističke revolucije stvorena je Crvena armija. Osnovani su je besmrtni Lenjin i veliki vođa i strateg Staljin.

Na tu, u borbi rodjenu, radničko-seljačku armiju sletili su svi neprijatelji dobra i napretka u svijetu — svjetska reakcija. Do jučer na nož zavadjene gospodske države ratovale su međusobno i napinjale se iz petnih žila, koja će koju dotući i uništiti a sada iznenada, složiše se i okrenuše svoje krvavo oružje protiv radničke i seljačke vlasti u Rusiji.

Krvožedni njemački osvajači, potpomognuti od svjetske reakcije, poslali su svoje pljačkaške horde u Rusiju da tamo interveniraju, to jest da pomognu caru i gospodi u nadi da će uništiti mladu Crvenu vojsku i povratiti na prijestolje krutu carsku silu i gospodsku nepravicu, koju je radništvo uz pomoć seljaštva srušilo s vlasti.

Na sve strane, na golemom ruskom prostoru, bio se ljuti i krvavi boj. Mlada i junačka vojska rukovodjena po velikim vojskovođama Lenjinu i Staljinu tukla je i ništala domaću carsku tiraniju i do u srž trulu i pokvarenu carističku upravu, a uspostavljala vlast radnika i seljaka. U isto vrijeme nemilosrdno je uništavala i sve strane intervencioniste (posrednike) koji su došli da pomognu cara i reakciju. Crvena armija potukla je do nogu i uništala carsku vojsku i strane posrednike, te osigurala sovjetsku vlast na golemom prostoru — na šestini zemaljske kugle.

Potučena i poražena reakcija čitavog svijeta počela je od toga dana da kuje u svojim tvornicama oružje, da se okuplja i priprema za novi rat. Biral je zgodan trenutak kada bi iznenada mogla navaliti na Sovjetsku Rusiju i uništiti čedo listopadske revolucije — Crvenu armiju.

U početku ratnog fašističkog pohoda na Rusiju godine 1941. mudrovala su pokvarena hrvatska gospoda ti nazovi »vodje« ovako: Rusija će u ovom ratu biti satrvana i u budućem svjetskom miru ne će odlučivati ništa. Prevarili su se pokvarenjaci! Rusija — Crvena armija nikada u svojoj prošlosti nije bila tako snažna i jaka kao danas. Njezine pobjedonosne armije stoje na pragu Berlina! One zadaju posljednji udarac hitlerovoj fašističkoj vojsci u srcu Njemačke, u njezinom vlastitom brlogu, kako je to rekao maršal Staljin.

Nepobjediva je Crvena armija jer je iznikla odozdo iz naroda i jer brani blagostanje svoga naroda i svoje zemlje

Rusija je jaka i nepobjediva, jer je u njoj zadovoljan radnik, seljak i napredna sovjetska inteligencija, i ona će odlučivati o svjetskom miru i brinuti se za dobro i sreću sveg napaćenog čovječanstva.

Prevarili su se svi »mudraci« — politički špekulanti u svome računu.

Crvena je vojska nepobjediva!

Zivjela Crvena armija!

STANKO ŠKARE, seljak

Prava demokracija

Nedavno sam dobio pismo od jednog svog prijatelja, starog Radićevca, koji kao takav već davno sudjeluje u Narodnooslobodilačkom pokretu. Idući Radićevim stopama i on obilazi naša sela, te kao prvak Jedinственe narodnooslobodilačke fronte prisustvuje i raznim konferencijama i sastancima naših Narodnooslobodilačkih odbora.

U tom svom pismu piše mi oduševljeno o sastanku naroda u jednom lijepom i naprednom selu, na kojem je mjesni Narodnooslobodilački odbor kao narodna vlast polagao račun o svojem radu unatrag 14 dana i iznio plan rada unaprijed. Narod cijelog sela pažljivo je slušao izvještaje, međusobno raspravljao, stavljao primjedbe, odobravao ili ne odobravao.

»Gledajući to, — piše taj naš drug i prijatelj, — osjetio sam silan ponos i zadovoljstvo, jer sam se na svoje oči osvjedočio kako se ostvaruje prava narodna vlast, prava Radićeva seljačka republika, onakva, kakvu je želio i tražio sav naš radni i poštenu svijet.«

Tako piše taj naš vrijedni čovjek, a mi sa zadovoljstvom utvrđujemo, da se takva slika ne pruža samo u jednom nego u stotinama naših sela i gradova, gdje su odbori shvatili svoju dužnost, a narod svoje pravo. Možda je tog našeg prijatelja još više oduševilo, što je vidio kako polažu račune i plan rada oblasni, okružni i kotarski odbori, a ujedno kako sam narod one odbornike koji ne rade zdušno i dobro, kritizira, pa ih smije njuje, a za veće propuste i druge neispravnosti, za prouzročenu štetu, traži od njih i naknadu. Ne samo taj naš prijatelj, već svi mi, ponosni smo na takve stvari. To je prava demokracija.

Ali s takvom demokracijom, to jest s narodnom vladavinom nisu zadovoljni razni ljudi, koji su nekoć kod nas vedrili i oblačili, a koji su u najtežim časovima ostavili i zemlju i narod i sklonili se na sigurna mjesta. Trošeći u inozemstvu ugrabljenju narodnu muku na plaćanje slugu neprijatelja našeg naroda, na svatove i kafanski život, mislili su, da će ih narod nakon toga dočekati raskriljenih ruku i još ih, možda, zamoliti da se vrate na gospodujuća mjesta.

No kad su po svojim agentima obavješteni o pravom stanju u našoj zemlji, uplašili se za svoje gospodstvo i stali se prenemagati, lijući krokodilske suze u strahu za demokraciju. Takve nezadovoljnike mi nazivamo reakcionerima (natražnjacima) ili špekulantima (račundžijama).

Mi smo vidjeli kako su baš takvi na razne načine htjeli, da se u našoj zemlji uvede opet staro zlo. Dok je kod nas još vladala fašistička premoć, oni su javno i tajno preko svojih ljudi suradivali s njima, a kad se vidjelo, da je ta premoć slomljena, onda su pokušavali računati sa savezničkim vlastima, naročito s Engleskom i Amerikom, da im osiguraju pravo na povratak i gospodujuću položaj u našoj zemlji. Poznatom izjavom kralja Petra, koji se poziva na neko tradicionalno pravo i zasluge svojih pradjedova, htjelo se postići, da našu srpsku braću prožme osjećaj da bez prisutstva kralja oni ne će moći ispoljavati svoju slobodnu volju i narodnost. Vjerujemo, da je kralj Petar čuo odgo-

vor naroda na tu njegovu izjavu! No kad bi sve ono negodovanje naroda u svim krajevima Jugoslavije, bez razlike u srpskim ili hrvatskim, još bio i vidio, sigurno je, da bi se radi te svoje izjave ugrizao za jezik.

Kad ti špekulanti nisu ništa postigli u pokušaju s kraljem, onda su najмили Juricu Krnjevića, da bi on pokušao zavarati svjetsku javnost, pozivajući se na hrvatski narod, kome da je tobože još uvijek jedini vođa dr. Maček. No Jurica Krnjević kao da je zaboravio, da je hrvatski seljački narod dobro zapamtio nauku braće Radića, naročito ono o odgovornosti narodnih zastupnika. Po toj nauci može narod nedostojnog zastupnika sam maknuti ne samo za vrijeme izbora, nego i u međuvremenu za vrijeme njegovog nepravilnog rada. Tim se svojim pravom hrvatski narod i služio, te tako postupio s mnogim bivšim svojim nedostojnim izabranicima, medju koje spada dr. Maček, Krnjević i njihova okolina, pokvarena gospodska klika.

Nekada, davno prije, kada se radilo o takvim nedostojnicima, koje je narod strmoglavce bacao iz redova HSS, onda je i dr. Krnjević zastupao takvo stano vište kao ispravno, demokratsko. No sada, kad se radi o njegovoj koži, dr. Krnjević grčevito brani natražnjake i ne priznaje narodu njegovo pravo na demokraciju. Ali mi se ne čudimo što se danas Jurica Krnjević takvih »malenkosti« iz nauke braće Radića ne sjeća, kad je potpuno zaboravio na one velike stvari, to jest na republikansku misao i slavensku uzajamnost.

Vi...

Vi,
što sjedite
na savinutoj grbači brata svoga;
vi, što gulite, varate, izrabljujete, gdje god možete koga,
vi, što hoćete da uza sve to narod vas još i poštuje,
zahvalan vam bude!
O, lude!
A zar se ne stidite baš nikoga?
Ne bojite Boga?
Ni toga,
što jednog dana zaorit će truba,
ljuštiti se guba,
biti plač težak i škrgut zuba,
cijeli se svijet potresti;
sunce ne će sjati,
brat brata znati,
ostavljati se žena, djeca, ljuba
i sve pomesti —
Vi,
što vladate,
narodu, sve što ima, otimate —
A zar za vas ništa ne vrijedi naroda pravorijek?
Zar za vas jošte nije nastupio dvadeseti vijek?
Ne čujete li kletve puka?
Ne zabrinjuje li vas tutanj podzemnih gromova?
Ne plaše li vas plejade — vašom krivnjom stvorenih grobova
Šta radite?
Čemu se nadate?
Ne znate li: seljak zna zemlju orati,
seljak zna korov kidati,
njive stvarati;
podrapan, bosonog u polju čitav dan raditi,
srpom i kosom mahati
i graditi —
Ali čovjek biti prestaje
kad mu kruha nestaje.
Teško tad onom, koga dohvati žuljava njegova ruka!

MIHOVIL PAVLEK MIŠKINA

Čekali su „treće“ - a dočekali trojicu

Čitav svijet još uvijek govori o povijesnim odlukama, koje su na Krimskoj konferenciji donijeli maršal Staljin, predsjednik Roosevelt (čitaj Ruzvelt) i predsjednik engleske vlade Churchill (čitaj: Cerčil).

U prošlom broju »Slobodnog Doma« donijeli smo u cijelosti Krimsku deklaraciju, a sad ćemo se osvrnuti samo na onaj dio, koji govori o Jugoslaviji — zbog velike važnosti, koju ta odluka ima za sve narode federativne Jugoslavije, a samim tim i za hrvatski narod,

ta odluka glasi:

»Smatrali smo potrebnim da preporučimo maršalu Titu i dr. Subašiću, da odmah provedu u djelo sporazum, koji je postignut između njih dvojice, i da zajednički sastave privremenu vladu na bazi (na temelju) ovoga sporazuma.

Takodjer je riješeno da bi nova Jugoslavenska vlada čim bude satavljena, trebala provesti da Antifašistička skupština narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ), bude proširena uključivanjem članova posljednje jugoslavenske skupštine, skupštine, koji se nisu kompromitirali kolaboracijom (osramotili suradnjom) s neprijateljem i da na taj način bude stvoreno tijelo koje bi se nazivalo privremenim parlamentom.

Zakonodavna djela Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije bit će podvrgnuta ratifikaciji (odobrenju) ustavotvorne skupštine.

Šta znači ta i takva odluka Krimске konferencije?

To je osuda politike Petra Karadjordjevića i njegovih savjetnika: Slobodana Jovanovića, Jurice Krnjevića i drugih izdajnika, koji su u posljednji čas htjeli spriječiti provodjenje sporazuma Tito—Subašić radi toga, da održe na vlasti u narodu omraženu dinastiju Karadjordjevića i da spriječe naše narode da uredi državu i život u njoj onako kako sami hoće. U isto vrijeme ta odluka je i priznanje maršalu Titu za mudro vodjenje politike naroda Jugoslavije kroz protekle četiri godine — kroz najteže godine u povijesti naših naroda.

Odluka, da se Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije proširi, upravo je priznanje našeg narodnog parlamenta, koji je nastao u toku oslobodilačkog rata, a u koji su naši narodi poslali svoje najbolje i najborbenije sinove, one svoje sinove, koji su kroz cijelo vrijeme okupacije dijelili s njima i najgore i koji su i u najtežim časovima ostali zajedno s narodom.

Priznanje AVNOJ-a od triju velikih Saveznika istovremeno je priznanje i svih ostalih tekovina, koje je narod postigao u toku borbe. To je priznanje narodne vlasti, priznanje federativnog uređenja naše države i priznanje Narodnooslobodilačke vojske kao jedine vojske naroda Jugoslavije.

Krimska odluka je nov snažan dokaz, da je put oružane borbe, kojim su naši narodi pošli, bio jedini ispravan put.

Ovo je najveća zadovoljština i svim pristašama Hrvatske seljačke stranke, koji su pošli u borbu i potvrda, da je Izvršni odbor Hrvatske seljačke stranke svojim sudjelovanjem u borbi i u Jedinственоj narodnooslobodilačkoj fronti pokazao svima ostalim Radićevcima, gdje im je mjesto i da, unatoč svih ogovaranja i kleveta od strane pokvarene mačekovske gospode nije skrenuo s puta koji mu je ukazao Stjepan Radić svojim riječima:

»Mi nismo komunisti... Mi smo napredna seljačka demokracija, koja se ne boji prijateljivati s komunistima.«

Izvršni odbor Hrvatske seljačke stranke pošao je putem svog učitelja i preko prijateljstva uspostavio najtežnju suradnju s braćom radnicima, da se zajednički bore za demokratska prava naših naroda i za bolje dane svih nas.

Krimska konferencija teška je osuda izrečena političarima stare Jugoslavije, koji su godine 1941. odbili poziv Komunističke partije za sudjelovanje i suradnju u borbi protiv vjekovnog neprijatelja, jer da »još nije vrijeme«. Takvim držanjem su se oni teško ogriješili o narod, koji im je nekad dao svoje povjerenje. Najteže od svih ogriješio se dr. Maček, jer se ni obazreo nije na riječi Stjepana Radića, koji je kazao:

»U slučaju, da se gospodska manjina opet silom popne na vlast i da u istinu pokuša provesti svoju osnovu o pokolju, onda mi naravski ne smijemo biti ovce, nego moramo svi ko jedan ustati na svoju obranu.«

Zar Pavelići, Frkovići, Lorkovići, Puki, Budaki, Kvaterniki i ostali ustaški zločinci nisu gospodska manjina? Zar se nisu silom, i uz pomoć Švabe i Talijana, popeli na vlast u našoj zemlji? Zar svoju osnovu o pokolju nisu proveli u djelo u Maksimiru, Jasenovcu, Staroj Gradišci, Jadovnu, Rakovom Potoku i glinskoj crkvi?

A šta je učinio dr. Maček? Tražio je da poslušno služimo i prigremo šiju pred ustašama; da priznamo vlast gospodske manjine; da budemo ovce i da kao ovce u zatvorenim marvinskim vagonima odlazimo u Njemačku na »izobrazbu«, a odande na istočno bojište protiv rođene braće svoje, ili pak u našu zemlju, kao »Tiger« i »Vražja divizija«, u kojima mnogi postadoše bratoubice i krvaviji od samih Švaba.

Zašto dr. Maček nije poslušao glas Stjepana Radića? Zašto nas nije pozvao da »svi ko jedan ustanemo na svoju obranu«? — kako je to rekao Stjepan Radić.

Zašto nas je dr. Maček zajedno s ostalom gospodom prodao tudjinu? »To je jasno: Zato, što su gospoda vodila politiku bez naroda. Kad god su tuđa gospoda tražila što god od Hrvatske, naša su gospoda gotovo svagda popustila« (Ante Radić).

Zašto nam je dr. Maček preko svojih najbližih suradnika poručivao: »da nam se u zalud boriti, da se ne smijemo boriti i da čuvamo glavu« — onda, kad je dnevno padalo nekoliko hiljada glava po raznim Jasenovcima, koje su ustaše stvorili po uzoru njegovih logora? Zašto je tako govorio i u naš neuki svijet unosio zabunu sprečavajući ga time, da se sav digne na oružje i da tako podje pravim putem?

Zato, jer je skrenuo s puta Antuna i Stjepana Radića!

Zato, jer je dr. Maček izdajnik naroda i Seljačke stranke!

Dopustimo dr. Anti Radiću da s njim razgovara:

»Izdajnici su oni, koji kažu ne samo, da nam se je uzalud boriti, nego da se i ne smijemo boriti, da se moramo predati — izdati i ono što imamo.«

I ti izdajnici, koji ne poznaju osnovne misli onih, koji su stvarali Seljačku stranku; ti izdajnici, koji su postali kraljevski sluge, kao na primjer Jurica Krnjević, koji su tobože zaboravili »da je republika budućnost, a monarhija prošlost« (Stjepan Radić) uzimali su sebi pravo — monopol na vodjenje seljačke politike, na vodstvo Seljačke stranke, a u najodsudnijem času za hrvatski narod govorili su: »čekajte — još nije vrijeme«.

Ali narod nije čekao! Narod je pošao u borbu!

Preko svojih najbližih trovao je dr. Maček naš narod i uvjeravao ga: »Nešto će se već bilo na koju stranu preokrenuti... Jurica je u Londonu i mi ćemo dobiti svoj dobar dio...«

Ali mu narod nije vjerovao! Pošao je svojim putem. Pošao je da sruši ono što ne valja — tudjinske švabske osvajače i njihove pomagače, da postavi na prijestolje — vlast naroda, jer je dobro znao i upamtio »da dokle god bude u našem narodu prevladavalo djetinjasto

i zalupano mišljenje, da ćemo nešto dočekati, da će se nešto već bilo na koju stranu preokrenuti, da će dotle s nama raditi naši neprijatelji što budu htjeli, a za nas ne će pitati. Narode koji čekaju, čeka smrt«. (dr. Ante Radić).

Tako je govorio osnivač Seljačke stranke dr. Ante Radić, jer je želio seljačkom narodu dobro. A Maček? On je htio da čekamo i da dočekamo smrt — da čekamo i da doživimo uništenje.

Narod je poslušao Antu Radića i pošao u borbu za život, prezrevši Mačeka — ne čekajući smrt.

»Ne u partizane... Njemačka i Rusija se tuku i kad se potpuno iscrpu i

oslabi, tada će doći — nešto treće...« — govorio je zbor gospodskih pokvarenjaka što se prozvaše »vodstvom HSS-a«.

Suradjivali su s ustašama, pomagali su Nijemce i čekali nešto »treće« da ih postavi na vlast. Čekali su »treće«, a mjesto toga dođoše — trojica velikih državnika: Staljin, Ruzevelt i Cerčil u grad Jaltu, na poluotok Krim, da svojim povijesnim odlukama razbiju njihove mračne snove i planove o vlasti, i o lažno zamišljenoj slobodi, koja tobože dolazi bez borbe.

Čekali su »treće« — a došla su trojica!

ANTUN KANCIJAN, učitelj

Mora nam savjest biti čista

Mi vrlo dobro znamo da neprijatelji Narodnooslobodilačkog pokreta jedva čekaju, da opaze kakvu pogrešku ili manjkavost kod pojedinih članova naše narodnooslobodilačke vlasti ili vojske. U te pogreške onda oni zlonamjerno prstom upiru i govore narodu, kako tobože nije istina ono što mi govorimo i tumačimo o budućem našem državnom uređenju. Možda takvi zlonamjerni pojedinci, neprijatelji NOP-a gdje gdje imaju i uspjeha, pa im netko i povjerenje i gledajući na te pogreške počinje sumnjati u ono zašto je tolike žrtve dao i muke podnio.

Sasvim je izlišna bojazan, da bi takvi pojedinci bili mogući da cijeli narod odvrate od NOP-a ali mi ne smijemo ni ovo pustiti iz vida.

Svima rukovodiocima vojnim i civilnim velika je i sveta dužnost, da dobro paze, da sami ne čine pogreške, a ako uvide da su ih možda počinili, da te pogreške javno priznaju i odmah poprave. Ako to oni ne bi učinili, oni bi time ne samo krnjili ugled NOP-a i NOV-e, nego bi time dali i povoda da narod zbilja počne sumnjati u odluke i zaključke AVNOJ-a i ZAVNOH-a.

No kao što je dužnost svakog člana NOO-a i NOV-e, da strogo pazi na svoje čine, tako je ne samo pravo, nego i dužnost naroda, da budno pazi na one, kojima je dao svoje povjerenje. U prvom redu treba već kod izbora svojih NOO-a paziti koga će se birati. U te odbore treba da bira od onih, koji sudjeluju u NOP-u najbolje, najpoštenije i štedljive ljude, koji su za to sposobni i za koje je potpuno uvjeren da će raditi, te znati i htjeti čuvati narodnu poštenu muku od koje muke i štednje, kako se kaže, živi sve od »mrava do cara«.

To narodno pravo osigurano je već odlukom našeg najvišeg narodnog predstavništva ZAVNOH-a, čiji prvi član glasi doslovce ovako:

»U Hrvatskoj kao federalnoj državi u sastavu Demokratske Federativne Jugoslavije, sva vlast pripada narodu preko njegovih izabranih zastupnika u Narodnooslobodilačkim odborima, i to od seoskog, općinskog i gradskog Narodnooslobodilačkog odbora, pa preko kotarskih okružnih, oblasnih i pokrajinskih skupština, do Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske kao vrhovnog organa državne vlasti u Hrvatskoj.«

Član 5. iste odluke glasi opet ovako: »Narodnooslobodilački odbori kao organi izvršne vlasti donose rješenja i naredbe u granicama prava, koje im daju zakoni Federalne Države Hrvatske i Demokratske Federativne Jugoslavije, te sprovode rješenja i naredbe pretpostavljenih izvršnih organa.

Narodnooslobodilački odbori kao or-

gani izvršne vlasti odgovaraju za svoj rad pretpostavljenim organima, a Narodnooslobodilački odbori kotara, većih gradova, okruga, oblasti ili pokrajina, odgovorni su i svojoj skupštini, a u članu 6. iste odluke se kaže: »Narodnooslobodilački odbori sela, općina ili gradova dužni su sazivati najmanje jednom u dva mjeseca zborove birača, na kojima polažu račun o svom radu i iznose pred narod važna pitanja, kako bi birači imali neposredan uvid u poslove Narodnooslobodilačkih odbora i kako bi mogli utjecati na njihov rad.

Iz svega ovoga jasno se vidi kako veliku odgovornost imaju narodni izabranici, a narod sva prava. Gdje se, u prvom redu narod, tih svojih prava drži i odbori shvaćaju svoju dužnost tamo se malo kad dešavaju pogreške, načinjene po pojedinim članovima iz redova Narodnooslobodilačkih odbora, sudova i predstavnika vojne vlasti. A ako se možda gdje pogreške i dogode narod ih pravednom kritikom na to upozori i ne gubi radi toga povjerenje u svoje izvojevane tekovine.

Mi stariji imademo iskustva, da su sudovi više puta znali donijeti i pogrešne presude, ali ne radi svoje volje ili neznanja, već na temelju krivih podataka. Tako se može dogoditi i danas prem znademo, da danas naši sudovi traže temeljite, točne i istinite podatke na temelju kojih donose i pravednu presudu. No, ako bi se kada dogodilo da sud izreče presudu za koju narod zna da nije pravedna, narod imade pravo zatražiti da se presuda ne izvrši, dok ne stigne točno i istinito obrazloženje, koje će narodni sud dakako priznati i prijašnju presudu ukinuti s obrazloženjem zašto je presuda preinačena.

Zato braćo i drugovi, svima nama mora savjest biti čista. Svaki neka se drži svojih prava i dužnosti onako, kako mu to zakon donešen još u toku Narodnooslobodilačke borbe propisuje. U interesu je samog našeg pokreta, da se radi pošteno i pravedno, a to će se moći samo onda, ako će kod toga rada sudjelovati sav narod, koji će dati za svakog istinite podatke, pa tko radi nevaljano, tko ometa pravilan rad naše Narodnooslobodilačke vlasti i time krnji ugled, i radi na oslabljenju naše Narodnooslobodilačke borbe treba ga ukloniti, pa i kazniti onako, kako je zaslužio pa makar tko to bio.

A glede onakvih zlonamjernih pojedinaca koji su protivnici narodnooslobodilačkoj borbi, znajući za njihovu podle ciljeve, treba da budemo oprezni, da se ne damo od njih obmanuti opet kakvom drugom idejom, jer bi time kopali grob sami sebi i upropastili bi tekovine, koje smo teškom borbom izvojevali.

LOVRO KRANJEC, seljak
član Izvršnog odbora HSS-a

O našem narodnom sudstvu

Braća Radići ovako su, između ostalog, učili hrvatski seljački narod:

»Sudačka služba — to je sveta služba, jer sudac kroji pravicu«. I dalje: »Sud treba da ima ugled, t. j. da ga narod poštuje. A to je moguće samo tako, ako sudi zbilja narod ili ako čuva čovjek učen i još neovisan koji ne treba ničije milosti niti se koga boji.«

Što to znači? To znači: 1. Da sudstvo ima biti po svome ustrojstvu (organizaciji, narodno, t. j. da u njemu mora sudjelovati sam narod ili neposredno u zboru (na primjer cijeli zaselek ili selo) ili posredno preko onih koje narod izabere na isti način kao što bira i svoje zastupnike u sabor; 2. Sudstvo mora biti slobodno, neovisno od svake druge vlasti, t. j. nitko i na koji način niti može niti smije utjecati ni na tok sudjenja ni na njegov ishod. 3. Sudac kroji pravicu t. j. jednako, i uvijek i samo ono što je pravo i pošteno bez obzira na to o kome se radi. I. 4. samo tada i tako sud i sudac imaju ugled uživati će ugled i služiti drugima za ugled, i biti tako najčasniji i najviše cijenjeni organi vlasti.

Mi svi znamo, da od svega toga u staroj Jugoslaviji uopće, a za vrijeme diktature napose, nije bilo ništa (za vrijeme poslije diktature nećemo ni da govorimo). Sudstvo ni po svojoj organizaciji ni po ljudima, koji su ga vršili, nije bilo narodno. Ministar Pravosuđa postavljao je, premještao i unapredjivao koga je htio, kada je htio i kako je htio. Suci su bili činovnici, daleko od naroda. Narod nije imao pri tome nikakvog udjela: niti je sam neposredno sudjelovao u djelenju pravde niti posredno biranjem ljudi iz naroda, koji će dijeliti pravdu.

Tečajem naše ničim neuporedive Narodnooslobodilačke borbe i u pogledu sudstva nastao je preokret i stvorilo se nešto novo kao da se ostvaruje dio borbenog i socijalnog programa stare Hrvatske seljačke stranke, ali i to u mnogo širem i boljem obliku. One stare hrvatske seljačke stranke, o kojoj je jedan od prvoboraca Narodnooslobodilačke borbe i naše slavne Komunističke partije Hrvatske, drug br. 1. Bakarić pisao: »HSS i braća Radići igrali su vidnu ulogu u jačanju naroda i njegovom osposobljavanju za sve ono što ona danas čini«. I dalje iskustvo Narodnooslobodilačke borbe nam je pokazalo, da ono staro nije umrlo, da onaj stari duh oplodjen od novih pokreta, koji su potpuno shvatili životne i historijske interese naroda — još živi i pokreće u borbu narodne mase. **Graditi na tradicijama borbene HSS zahvalan je posao** (Nova Jugoslavija br. 2. od 15. ožujka 1943.)

II.

Osnovno obilježje naše nove narodne vlasti i njezinih organa uopće, pa tako i sudske vlasti napose jeste, da je ona prava narodna i istinski demokratska vlast.

Narod je stvorio svoju vlast u borbi za oslobodjenje od fašističke kuge i ustaških krvoloka; u toj svetoj oslobodilačkoj borbi izgradio i još uvijek izgrađuje ustanove i organizacije, kojima će za uvijek onemogućiti, da se ponovi ono što smo proživjeli od 1941. godine na ovamo. Ali ne samo to. Naši narodi postali su kroz borbu svijesni ne samo toga da imaju braniti ono što su stvorili, već su postali svijesni i toga kako imaju udesiti i urediti cijelu svoju državnu zajednicu — demokratsku i federativnu Jugoslaviju; — drugim riječima oni imaju životnih i bitnih interesa i svoje ciljeve u pogledu novog državnog uređenja; od čega svega naši narodi neće odstupiti nikome za volju i ni pod kojim uvjetima i za koje će se ako uredba i boriti kao što se i njihova djeca — partizani i partizanke — već preko tri i pol godine uporno, slavno i herojski, ne žaleći žrtava bore za oslo-

bodjenje svoje rodne grude od krvožednih okupatora i domaćih izroda.

III.

Razvoj naše narodne vlasti usko je povezan uz razvoj Narodnooslobodilačke borbe i pokreta. Sudovi, kakvi su bili u staroj Jugoslaviji, nisu mogli, ma ni u čemu, poslužiti narodu u borbi. Zato ih je narod, onake kakvi su bili, i ukinuo, i počeo sam, odozdo iznova stvarati svoju narodnu sudsku vlast.

U prvim danima borbe ti su sudovi bili zborni; zborni u tom smislu, što je — kad je uhvaćen na pr. neki ustaški zlikovac — skupljen sav narod sela na zbor. Tu je skupljeni narod izabrao suce koji su odmah pred samim narodom ispitali i presudili stvar i izvršili presudu.

Daljnji razvoj našeg narodnog sudstva vezan je za postanak Narodnooslobodilačkih odbora a napose njihovim preraštavanjem iz pomoćnih organa Partizanskih odreda, što su Narodnooslobodilački odbori bili u početku u prave organizacije narodne vlasti. I narodnooslobodilačke odbore izazvale su potrebe borbe, kao što su te potrebe nagale i zahtijevale, u daljnjem razvoju, dizanje narodnooslobodilačkih odbora na viši organizacioni stepen, dok konačno nisu danas postali pravi organi narodne vlasti.

Prirodno je, da su Narodnooslobodilački odbori uz izvršnu vlast vršili i sudsku, a unutar samog Narodnooslobodilačkog odbora.

Postepeno, međutim, oslobadjanjem sve širih i većih područja naše zemlje, rasle su potrebe i potrebe pozadine, pa se naravno sudska funkcija unutar samog Narodnooslobodilačkog odbora počela postepeno odvajati od izvršne vlasti, tako da danas imademo već posebne organe koji vrše sudsku vlast, a to su **Narodni sudovi**. Oni sude u svim građanskim sporovima, a u kaznenim predmetima ukoliko ovi ne spadaju u nadležnost Vojnih sudova. Narodni sudovi postoje za: općinu, kotar i okružje. Kod svakog Zemaljskog Antifašističkog Vijeća postoji Sudski savjet, koji riješava žalbe protiv odluka okružnih sudova; ali on ne može takve odluke preinačavati i srušiti, nego ih može samo poništiti. Za skupnu sudsku upravu u federalnim zajednicama brinu se Sudski odjeli pravosuđa a vrhovni nadzor nad pravosuđem vrši za cijelu zemlju zemlju Povjereništvo Pravosuđa Nacionalnog Komiteta Oslobođenja Jugoslavije (Narodne vlade).

Bitne i osnovne značajke ove naše narodne sudske organizacije jesu: Da su sudovi izborni, o čemu smo govorili u početku ovog članka. Narod bira isto onako kao i svoje zastupnike: neposredno suce općinskih sudova, a preko svoje skupštine kotarske i okružne sudove. Kod nas još nisu u cijeloj zemlji provedeni izbori za suce narodnih sudova, nego jedino u Sloveniji, a i tu djelomično. Razlog su tome ratne prilike i borba za oslobodjenje koja još uvijek traje. Sudjenje se vrši u vijećima, a sve rasprave su javne s izuzetkom, da neki naročiti javni interes zahtijeva tajnost rasprave. Okrivljeni imaju pravo na branitelja, a protiv odluke prvog suda ima žalba na jedan viši sud. Svaki sud treba da imade tajnika koji je stručnjak (pravnik); on vodi upravu suda, priprema sve što je potrebno za raspravu, izrađuje odluku koju sud donese; sudjeluje na raspravi, ali kod donošenja odluke ima samo savjetodavno glas, ne odlučuje dakle. Kod viših sudova, kotarskih i okružnih treba da je bar jedan član pravnik, dakako ako ga narod hoće t. j. ako ga izabere.

Što naročito treba istaći jeste, da su narodni sudovi kod donošenja svoje odluke neovisni od svake druge vlasti i kod donošenja osuda i drugih riješenja da su dužni suditi zakonito. To zna-

či, da su dužni suditi po pravici t. j. pošteno i jednako prema svakome čuvajući i štiteći prvenstveno tekovine Narodnooslobodilačke borbe, životne interese naroda, i vodeći uvijek i svagda računa o načelima (osnovnim shvatanjima i ciljevima) naroda izraženima u Narodnooslobodilačkom pokretu.

To su osnovke našeg narodnog sudstva i linija njegovog razvoja do danas. Ono je još uvijek u razvijanju i nije dobilo svoje konačne oblike, što je i razumljivo, jer rat za oslobodjenje nije dovršen.

IV.

Ima još nešto, što smo već ranije znali da ne valja, a što nas je Narodnooslobodilačka borba naučila da ne smije da bude. To je — parničenje. Svi vi znate, što je parničenje: ono tužakanje sudu samo radi toga da se tuži; one šetnje kao na proštenje, gubljenje korisnog vremena i novaca samo zato, da se pokaže susjedu ili susjedki, da se može nešto »Više« od njih; one parnice smetanja posjeda iz prkosa i inata za prst medje, one uvrede poštenja koje nisu uopće uvrede, i tome slično. Jeli takva rabota dostojna današnjeg čovjeka? Sigurno, da nije! Ali ljudi teško dolaze do svijesti i teško se odriču svojih naopakihi shvaćanja i navika. Da se to od strani potrebno je u prvom redu prosvječavanje i propaganda, što je dio rada prosvjetno-propagandnog odjela naših Narodnooslobodilačkih odbora. Ali i van toga ima načina da se parničenje spriječi. To je, po mom mišljenju ustanova »Suda dobrih i poštenih ljudi«, a ovo tim prije, što ona za sve naše narode a hrvatski narod napose, nije ništa novo. U svakom selu ili barem za područje svakog seoskog NOO-a trebalo bi osnovati takav sud dobrih ljudi. Taj sud bio bi u svakom pogledu bez formalnosti izuzevši dakako izbor suda; a

njegov glavni posao bio bi mirenje, i možda kaznena vlast u sitnijim neznatnijim predmetima. Ovo je, dakako, samo moje mišljenje a što o tome misli hrvatski seljački narod i kako bi takav sud trebalo pobliže organizirati, o tome treba da razmisli svaki naš čovjek i svaka naša žena i da o tome piše u »Slobodnom Domu«.

Time međutim, još nije iscrpljena uloga takvih sudova. Osim mirenja njihova bi zadaća bila, i to, da upoznavaju sebe i ostale sa zakonima naše zemlje. To bi se postiglo na taj način, da bi se na sastancima, koji bi se održavali barem jedanput mjesečno, čitali zakoni i o njima raspravljali a od vremena na vrijeme i pozivalo rukovodioce ili članove narodnih sudova, da održe predavanje s raspravom. Time bi se postiglo dvoje: 1. stvarala bi se ljubav, odanost i požrtvovnost spram naše slobodne ujedinjene i nezavisne domovine i njezini ustanova, i 2. najširi narodni slojevi došli bi do svijesti, da te ustanove nisu zato tu da ugnjetavaju ili guše narodnu volju a napose zakoni; nego da su oni pisani čuvari narodnih tekovina i interesa naroda, da su pravi izražaj svih narodnih potreba, a njihov najviši cilj, da je dobrobit i sreća naroda. Osnivanjem dakle sudova dobrih i poštenih ljudi pomagat ćemo i pomoći ćemo izgradnju naše nove države, TITOVE Jugoslavije, bratske zajednice slobodnih i ravnopravnih naroda.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

FRANE FROL,

povjerenik pravosuđa u Nacionalnom Komitetu Oslobođenja Jugoslavije (narodne vlade) i predsjednik Izvršnog odbora Hrvatske seljačke stranke.

Razgovor s Pavlom Krcom hrvatskim seljačkim prvoborcem

Pavao Krce, seljak iz Jabuka kraj Sinja, hrvatski narodni zastupnik i jedan od najstarijih Radićevaca Dalmacije, bio je među prvima, koji se odazvao pozivu svoje savjesti i ustao u obranu domovine i njezinog opstanka. Kao prvi od hrvatskih narodnih zastupnika pošao je u luti boj protiv vjekovnih naših neprijatelja, da se skupa s narodom bori za slobodu i pravdu, ali i za bolju i svjetliju budućnost.

Danas, kada je Dalmacija vlastitom snagom oslobođena i kada se, također, vlastitom snagom podiže, obnavlja i izgrađuje i Pavao Krce je među prvima, sav posvećen radu za narod, u prvom redu radu za naše selo. Prošao je kroz sve neprijateljske ofenzive, osobito kroz četvrtu i petu, i iskusio svu strahotu fašističke najezde, ali i svu podlost pokvarenjaka i natražnjaka, koji su, da bi što bolje pomogli zločince i pljačkaše izdali republikanski i socijalni, ali i slavenski program Hrvatske seljačke stranke i nauk braće Radića.

Zatekli smo ga u Oblasnom odboru Jedinственe narodnooslobodilačke fronte Hrvatske za Dalmaciju u radu za narod, za obnovu i izgradnju od fašista porušene i opljačkane Dalmacije. Pun vjere u uspjeh obnove i izgradnje, kao što je bio uvjeren i u pobjedu nad daleko nadmoćnijim neprijateljem, Pavao Krce dugo nam je pričao o veličanstvenoj borbi, koju je Dalmacija vodila, o silnoj snazi, koju je dala, da se spasi i oslobodi, a koju i sada daje, da se obnovi i izgradi, da se učvrsti narodna vlast, da se očuvaju tekovine svete narodne borbe.

Obišao sam čitav sinjski i imotski kotar, — rekao nam je Pavao Krce, — Ali ne samo ova dva kotara. Obilazim često i druge susjedne kotareve. Nailazim uvijek na jedno isto: na porušena, popaljena i uništena sela, na opljačkana gospodarstva, ali na veliku, nezakazanu radost naroda, što je dočekao

svoju slobodu, što su ostvarene vjekovne težnje naroda, da sam sobom upravljaju, da postane svoj gospodar u svom slobodnom domu.

— A kako se, družo Pavle, narod odazivlje u vojsku, kako gleda na svoju vlast i uopće, kako i s kojom snagom sudjeluje u obnovi i podizanju svog sela, grada ili kraja.

— Kao što je narod bio jedinstven i složan kroz čitavo vrijeme borbe protiv okupatora, tako i danas kao jedan sudjeluje u obnovi i izgradnji porušenog i uništenog, i uopće sudjeluje u svemu što narodna, njegova vlast od njega traži, bilo da se odazove svojoj svetoj dužnosti, da služi u svojoj vojsci, bilo da pomogne tu vlast u svim zadacima, koji se pred nju postavljaju.

— Da li se pred narodnu vlast postavljaju kakve zapreke i koje su?

— Poteškoće su velike, zapravo ogromne, ali zapreka nema i njih ne će ni biti, jer je tu snaga naroda, tu je jedinstven i složan narod, koji složno rješava sve, pa i teže stvari. Zapreke bi postojale kad bi narod bio odvojen od svoje vlasti, kad u vlasti i u upravljanju ne bi sudjelovao. Ali narod sam bira svoje organe vlasti. On ih poziva na odgovornost, ako ne rade kako treba, pa ih i mijenja. Toga kod nas do sada nikad nije bilo. Vlast je narodu bila tuđa. Ona ga je progonila. Danas narod vidi jasno, da sve što se radi, da se radi za njega, za njegovo dobro, za dobro cjeline, svih nas uopće. Danas manjina ne vlada nad većinom. Danas se manjina pokorava većini. To narod vidi i osjeća i to zna cijeniti.

— Postoji li u narodu politička razdvajenost, koja bi mogla dovesti do kočenja rada i uopće do poteškoća u radu narodne vlasti?

— U Jedinственu narodnooslobodilačku frontu sve se danas slilo. Ona je okupila i okuplja sve zdrave snage na-

roda. U njoj se narod ne dijeli ni na komuniste, ni na haescsovece, kao ni na demokrate, pučkaše itd. Svi, koji imaju pred očima dobro naroda i svog kraja, okupili su se u Frontu, koja im omogućuje složan i bratski rad. Zato nije ni čudo, što se u pojedinim mjestima ili selima u odborima Fronte nalaze okupljeni i bivši prvaci Hrvatske seljačke stranke i bivši samostanci, pučkaši, radikali, da složno s komunistima razvijaju nacionalnu svijest, da se učvrsti bratstvo i jedinstvo, da se što više koristi samom narodu, pomaganjem narodne vlasti.

— Kakvo je stanje u čisto hrvatskim, a kakvo u pomiješanim krajevima, u mjestima i selima, u kojima žive Hrvati i Srbi pomiješani?

— U čisto hrvatski krajevima, i to baš u onima, u kojima je Hrvatska seljačka stranka pod svoj republikanski barjak bila sve okupila, stanje je vrlo dobro. Naši su hrvatski seljaci svijesni izdaj, koju su nad narodom i Hrvatskom izvršili ne ustaše, jer su to narodni krvnici, nego oni, koji su se nakon mučeničke smrti velikog učitelja i vodje Stjepana Radića bili nametnuli narodu kao vodje — Maček i njegova klika. Pa i u onim krajevima i selima, u kojima su pokvarena gospoda uspjela lažima baratati, narod se osvjestio. Narod vidi, da je bio prevaren i izigran, da je sve laž što su ti pokvarenjaci, ti izrodi naroda, širili o našoj svetoj borbi, o komunistima i Komunističkoj stranci. Mi bivši prvaci Hrvatske seljačke stranke, koji smo kao takvi u borbu stupili i kao takvi ostali i danas, nailazimo na puno razumjevanje i komunisti i svih rodoljubivih snaga, kada se radi za dobro našega naroda, pogotovo za dobro našeg sela, za dobro radnog naroda sela i grada. Kako je u čisto hrvatskim, tako je i u pomiješanim krajevima. Više nema one zatrovanosti, onog razdora, koji je prije postojao između Hrvata i Srba. Sada je u krvi i ognju Narodnooslobodilačke borbe učvrsteno bratstvo i ono ne će više biti uzdrmano, jer smo i mi Hrvati, kao što su i sami Srbi, svijesni, da su razdor vršila pokvarena gospoda samo da bi što lakše nad jednim i drugima vladali i sjedili im na grbači, kao što su širili laži o komunistima i Komunističkoj stranci, kako bi što dalje držali seljake od radnika, a radnici su baš

u ovoj borbi pokazali i dokazali, da su im domovina i dobro naroda iznad svega.

— Drugim riječima znači, da se Jedinstvena narodnooslobodilačka fronta kao općenarodna politička organizacija posve učvrstila u narodu, da narod cijeni i poštuje njezine zadatke?

— Jedinstvena narodnooslobodilačka fronta u Dalmaciji, bilo u zagorskim ili primorskim, bilo u čisto hrvatskim ili pomiješanim krajevima, potpuno se učvrstila i postala je u pravom smislu riječi općenarodna politička organizacija, u koju su se okupili pristaše različitih političkih struja, u prvom redu svi komunisti, svi haescsovi, sve rodoljubive snage bilo na hrvatskoj, bilo na srpskoj strani. Na taj je način u Dalmaciji potpuno ostvaren široki općenarodni savez svih demokratskih i rodoljubivih snaga i grupa, te tako stvoren temelj na kome se gradi sreća i budućnost naših naroda, u prvom redu našeg sela.

Dalmacija, koja je kao jedan ustala na poziv bratske Komunističke stranke, svijesna je svoje bolje i svjetlije budućnosti, koja je sada pred njome. Mi stari Radićevci, svi iskreni i pravi sljedbenici nauka i programa Radićeve republikanske stranke, kao što smo vjerovali, da ćemo s ovom borbom ostvariti naše vjekovne težnje, tako smo sada sigurni, da ćemo našu domovinu obnoviti i izgraditi i podići je da će svaki od nas, u sreći cjeline, naći i svoju vlastitu sreću. Mi svi stari Radićevci sigurni smo, da bi se danas, da je srećom naš veliki učitelj živ, nalazio skupa s nama i da bi on danas bio uz našeg velikog Tita, te ne bi bio iznevjerio ni svoj republikanski, a kamo li svoj sveslavenški program, kao što je to Maček s hrvatskom pokvarenom gospodom učinio. Hrvatski je narod, zahvaljujući svojoj borbi, u kojoj je goloruk ustao protiv daleko nadmoćnijeg neprijatelja, izgradio temelje svoje bolje i sretnije budućnosti i zato danas naš hrvatski seljački narod ulaže sve svoje sile, da te tekovine očuva i spasi, te ne ćemo dozvoliti ni Mačeku, ni Krnjeviću, a još manje kralju Petru Karadjordjeviću, da uništavaju plodove naše svete borbe.

Time je naš razgovor s hrvatskim seljačkim prvoborcem Pavlom Krcem bio završen. V. M.

Po sjevernoj Dalmaciji

Ovih dana obišao je bivši narodni zastupnik drug Franjo Borić, član Izvršnog odbora Hrvatske Seljačke Stranke i vijećnik ZAVNOH-a, zajedno sa članom predsjedništva pukovnikom drugom Stankom Opačićem i Srpskim pjevačkim društvom »Obilić« kotareve kninskog okruga u svrhu upoznavanja naroda s političkim prilikama u zemlji, te je s puta poslao ovaj izvještaj.

— U nedjelju 11. ovog mjeseca uputio sam se u Drniš, gdje nas je uz mnogobrojni narod dočekao član Izvršnog odbora HSS drug Martin Sučić, te komandant područja kapetan drug Milan Obrić, koji nas je pratio na cijelom putovanju. Kako je bila nedjelja na zbor je došlo mnogo naroda iz okolnih hrvatskih i srpskih mjesta. Drug Martin Sučić otvorio je skupštinu i pozdravio prisutan narod, kao i Srpsko pjevačko društvo »Obilić«, a zatim smo pukovnik Stanko Opačić i ja upoznali narod s Narodnooslobodilačkom borbom. Neki Hrvati ovoga kraja bili su zavedeni po ustašama, dok je kod Srba bio jak utjecaj od strane nekih četničkih prvaka. Medjutim danas toga više nema i narod hrvatski i srpski je složan. Narod vidi da su ga zavodili i varali i da treba zajednički živjeti u miru i međusobnom pomaganju Srba i Hrvata, a ne u klanju i mržnji, kako su ga okupatori ustaše i četnici podučavali.

Srpsko pjevačko društvo »Obilić« nastupilo je dva puta i to u nedjelju i ponedjeljak na želju samog naroda, što

je najbolji dokaz međusobnog razumjevanja Srba i Hrvata. Nakon zбора i pjevanja, davao se prikaz »Borba kod Staljingrada«, što je vanredno dobro djelovalo u narodu.

Iz Drniša otišli smo svi u Benkovac, gdje je na zboru bilo dosta seljačkog svijeta, dok je samih građana bio manji broj. Benkovac je bio prije pod velikim utjecajem i strahom od četnika, pa je ovdje drug Opačić temeljito razložio Srbima što su četnici, a što Narodnooslobodilačka borba i pokret. Ja sam ovdje također govorio o slozi između Srba i Hrvata, te o potrebi međusobnog zajedničkog života.

Odatle smo otišli u Zemunik. Sam Zemunik je čisto hrvatsko mjesto, a u okolici žive Srbi i Hrvati, to su nas oni zajednički i oduševljeno dočekali. Na zbor i priredbu pjevačkog društva došlo je mnogo naroda pod hrvatskim i srpskim zastavama, a s njima katolički i pravoslavni svećenici. Po tome se najbolje vidi, da narod u ovim krajevima živi u bratskoj slozi. Srpsko pjevačko društvo »Obilić« bilo je izvanredno dobro primljeno.

Zatim smo se uputili u mjesto Smilčić. I ako je bio radni dan, ipak su seljaci, žene i djeca, Hrvati i Srbi došli da prisustvuju na zborovanju i da čuju pjevačko društvo »Obilić«.

Iz mjesta Smilčić imali smo otići u Obrovac, no kako je narod iz Novigrada dočuo, da se u kotaru održavaju politički zborovi i da dolazi pjevačko dru-

štvo »Obilić« došla je grupa ljudi iz Novigrada i zatražila da i njih u Novigradu posjetimo. Na želju naroda pošli smo u subotu poslije podne u Novigrad.

Skupština u Novigradu počela je u 8 sati na večer i bila je prava manifestacija za narodni pokret i narodnu borbu protiv okupatora, te svih onih, koji žele ponovo baciti narod u međusobnu mržnju i klanje. Cio narod je za Jedinstvenu narodnooslobodilačku frontu gdje mu je osigurana sloga, ljubav i ravnopravnost Hrvata i Srba u zajedničkoj domovini Hrvatskoj i novoj republikanskoj Jugoslaviji. »Obilić« je svojom pjesmom oduševio prisutan narod.

Nakon Novigrada otišli smo u Obrovac, gdje je održan zbor, a pjevačko

društvo izvelo uspješni program.

Hrvati i Srbi ne smiju više nasjedati bilo kome, jer svaki onaj, koji nije u Narodnooslobodilačkom pokretu kao i oni koji ne sudjeluju u ovoj teškoj narodnoj borbi, ne žele svom narodu dobro, te ih treba odbaciti i protjerati. Ovi i njima slični žele opet neslogu i klanje svog vlastitog naroda, što se više ne smije ponoviti.

Svima čestitim i poštenim građanima je pravo mjesto u narodnoj borbi u Jedinstvenoj narodnooslobodilačkoj fronti, jer ona je najbolje jamstvo za novu, sretniju i bolju budućnost naše Hrvatske.

FRANJO BORIĆ

član Izvršnog odbora HSS-a

Po tragu slobode

Ne može zalud da bude taj plamen,
te žrtve beskrajne — krv morem prolita;
kuće u ognju: sam goli kamen,
na zgrarištu majka u crnoj zavita.

O zemljo naša, nisu zaludu
pobune zvona na ustanak zvala,
kad nicahu groblja u užasu ludu
pod mračnim suncem Tvojih vješala.

I sva ta borba besprimjerne snage
pričat će svijetu, dok bude roda,
koliko vrijedi opstanak bez ljage,
što znači život, kad vlada SLOBODA!

ZVONIMIR BEGO

Dan Matije Gubca i Antuna Radića

Jedinstvena narodno-oslobodilačka fronta svečano je proslavila diljem domovine

Kao svake, tako je i ove godine hrvatski, a naročito seljački narod na dostojan način i u punom broju proslavio uspomenu na svoja dva najveća sina: Matiju Gubca, hrvatskog seljačkog mučenika, pretcu današnje naše Narodnooslobodilačke borbe, i Antuna Radića, hrvatskog seljačkog učitelja i preporoditelja.

Koliko je duboka i snažna uspomena u narodu na ova dva naša velikana dokazala nam je i ovogodišnja proslava, obavljena diljem Hrvatske, pa čak i izvan nje, svugdje gdje žive Hrvati, gdje žive, rade i bore se sljedbenici nauke braće Radića i programa njihove stranke. U svakom, pa i najmanjem mjestu, po svim selima oslobođenog tla Hrvatske proslavljena je uspomena na Matiju Gubca i Antuna Radića. Priredbama i govorima iznosio se značaj njihova djelovanja, njihove borbe, dokazujući time svima i svakome, da je i današnja naša Narodnooslobodilačka borba za iste one ideale za koje je mučenikom smrću poginuo Matija Gubec, a koje je naučavao Antun Radić.

Trebalo bi mnogo prostora, da bi se osvrnuli na pojedine priredbe i donijeli izvještaje, koje smo primili iz pojedinih mjesta s oslobođenog tla Hrvatske o ovogodišnjoj proslavi uspomene Matije Gubca i Antuna Radića. Zato ćemo se osvrnuti samo na proslavu, koja je obavljena u gradu Šibeniku, koju je priredila Jedinstvena narodnooslobodilačka fronta Hrvatske i kojoj su, uz šibenske težake i gradljane, prisustvovali i brojni seljaci iz šibenske okolice.

Proslava je obavljena u Narodnom kazalištu. Sva su mjesta bila ispunjena do posljednjeg, a uz sve članove Izvršnog odbora Hrvatske seljačke stranke na čelu s predsjednikom Franjom Gažijem, prisustvovalo je i predsjedništvo hrvatskog narodnog i državnog sabora, našeg ZAVNOH-a na čelu s predsjednikom Vladimirov Nazorom, najvećim živućim hrvatskim pjesnikom. Prisustvovali su i drugi predstavnici naših vojnih i civilnih vlasti, a posebno članovi Srpskog kluba vijećnika ZAVNOH-a, dokazujući time, da je proslava naših seljačkih velikana, ujedno i proslava cjelokupnog naroda Hrvatske, svih naših naroda.

Pozornica je za ovu prigodu bila po-

sebno ukrašena velikom slikom mučenika Matije Gubca, izradjena po hrvatskom umjetniku Vanji Radaušu, a samo kazalište odavalo je vrlo svečan izgled.

Predsjednik Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte Hrvatske za Dalmaciju i podpredsjednik Izvršnog odbora Hrvatske seljačke stranke Dane Škarica otvorio je proslavu s nekoliko toplih uvodnih riječi. Nakon njega govorio je o značaju Matije Gubca i dr. Antuna Radića Franjo Gaži, predsjednik Izvršnog odbora Hrvatske seljačke stranke i podpredsjednik Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte Hrvatske. U svom govoru predsjednik Gaži osvrnuo se najprije na našu povijest, »koja govori mnogo o hrabrosti i velikom rodoljublju pojedinih hrvatskih velikaša, no kad bi tu povijest pisali ondašnji seljaci ona bi bila puna užasa i patnja, koje su oni trpjeli od svojih gospodara — silnika i njihovih zlih slugu. Zlostavljanja, batinanja, svakojaka mučenja bila su gospodi zabava, a bezakonje bilo je pravo.« — a zatim je prikazao drugu polovicu 16. stoljeća za vrijeme vladanja stubičkog vlastelina, madžarskog silnika Tahija, kada su orgije, zulumi i bezkonja bila prevršila svaku mjeru, što je dovelo do Seljačke bune, do seljačkog ustanka za »stare pravice« pod vodstvom Matije Gubca.

Iako su nam ga, — nastavio je predsjednik Gaži — službeni povjesničari prikazivali kao buntovnika, koji je tobože htio prekršiti zakon božji o pravu vlasti zemaljskih poglavara, mi Hrvati, osobito mi seljaci smo i te kako ponosni na tog svog seljačkog pradjeda. Ponosni smo prvo zato, što je on kao seljak još u ono doba bio svijestan svog i svoje seljačke braće čovječjeg dostojanstva, ne htijući trpjeti ponižavanja i izrabljivanja čovjeka po čovjeku. Ponosni smo i zbog toga, što su ti nepismeni i od svakog prezreni seljaci vidjeli već tada, da propast hrvatskom narodu ne prijete samo od Turaka, nego i od tudjinaca i domaće vlastele, koja su, dobivši od kralja vlast, haračila po Hrvatskoj isto onako kao i Turci. Oni su znali da u početku, u staroj hrvatskoj državi, seljak nije bio rob i sluga, zbog čega su u svojoj buni i istakli parolu: »za stare pravice.« Ali to nije sve. Iz spisa, koji su povodom istrage poslije bune nadjeni vidi se, da su ti pobunjeni seljaci

htjeli organizirati pravu narodnu vlast, koja će se brinuti o narodnom životu i napretku.»

Iznoseći plan vojne strategije seljačke bune, samu borbu i izdaju, koja je nadolazila, podrobno se zadržao na mučeništvu seljačkih vođa u tom seljačkom ustanku, a posebno Matije Gubca, »kome su živome užarenim klijestima trgali meso, posadili ga na užareno prijestolje, stavili mu na glavu usijanu željeznu krunu i na posljednju ga rasjekli na četvero. Bilo je to u Zagrebu, na Markovom trgu, 15. veljače godine 1573. Taj grozni zločin, kao i zločini izvršeni nad hiljadama onih seljaka, kojima su odrezali uši i noseve, trebao je biti opomena svima onima, koji bi se još pokušali buniti. No krivo su mislili svi oni, koji su smatrali da je zbog tadanjeg vojničkog poraza seljačka buna ugušena i neuspjela. Ta buna nikad, pa ni danas nije prestala. Ona za iste osnovne ideale neprekidno traje već 372 godine, a dokazom su toga razni što veći — što manji seljački oružani ustanci po svim hrvatskim krajevima, kao i veliki seljački pokret pod vodstvom braće Radića.»

»Stotine dugih i teških godina nizalo se, a hrvatsko selo i seljački narod trpio je i dalje nepravde nanešene od strane nasljednika Tahija i njegovih suvremenika. No uza sve to, časna uspomena i lik seljaka-mučenika Matije Gubca, borca za »stare pravice« ostao je duboko zasadjem u srcu i duši seljačkog naroda.»

Nakon toga prešao je na djelovanje dr. Antuna Radića u prosvjetovanju seljačkog naroda, osobitim osvrtom na njegov politički i književni stav i rad, te je naglasio:

— Jasno nam je, gdje bi se i na kojoj strani nalazio dr. Antun Radić u današnjoj Narodnooslobodilačkoj borbi. Mi ovdje možemo smjelo utvrditi ne samo, da bi pomagao, nego da bi bio u toj borbi živi, kao što je sada duhovni predvodnik svih pravih pristaša seljačke stranke i osporavamo svako pravo, da se pristašom Hrvatske seljačke stranke i sljedbenikom toga velikog prosvjetitelja naziva onaj, tko u toj borbi ne sudjeluje i nju ne pomaže. Stav i rad, te sveukupno političko djelovanje dr. Antuna Radića, kao i njegova brata Stjepana, jaka je potvrda, da izvan te borbe, izvan Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte, nema i ne može biti nikakve Hrvatske seljačke stranke, a prema tome ni nikakvog drugog takozvanog vodstva. Tko radi u ime Hrvatske seljačke stranke, u ime časnog imena Radićevog izvan toga, taj hrvatskom imenu i hrvatskom narodu čini iste takve usluge kao nekoć, za vrijeme Matije Gubca, razni Tahiji i Alapići, Bakići i Draskovići ili Šime Drmačići, a poslije Jozefi Franki i Pavelići, te razni bezglavnici i stoglavnici i što ih ja znam kakvim se sve imenima prozvaše.

Svoj govor predsjednik Gaži završio je ovim riječima:

— 10. veljače navršilo se 26 godina kako je u velikom siromaštvu završio svoj život dr. Antun Radić, veliki prijatelj i prosvjetitelj seljačkog naroda. Spominjući njegovo ime seljaštvo se uvijek sa zahvalnošću sjeća njega i njegove lijepe i velike nauke, a naročito sada, za vrijeme Narodnooslobodilačke borbe, stvarajući svoju pravu narodnu vlast i izgrađujući za sav radni narod onakav život i pravo kako je to zamišljao taj veliki muž. U toj borbi nas potkrijepljuje nauka i probudjena slavenska svijest po dr. Antunu Radiću i mi smo čvrsto uvjereni, da nam ovom današnjom borbom, čija je pobjeda već na vidiku, dolazi ona, po njemu prorokovana, lijepa i sretna budućnost, za kakvu buduć-

nost je započeo borbu naš slavni pradjed imanja Gubec.

Ako prisposodobimo ondašnju i sadašnju borbu, ustanoviti ćemo, da su one po sadržini gotovo iste.

Zar nisu tudjinci i sada preplavili našu zemlju i po djelima, koja su činili, bili gorli od Turaka? Zar nisu mnoga domaća gospoda počinila sramotnu izdaju, sprijateljivši se s tudjinom, čineći zvjerstva ravna Tahijevim? Zar nije bilo prodano naše more i oduzeta mogućnost ne samo trgovine i napretka, nego i života našeg naroda? Zar nije bila uvedena moderna tlačka za seljaka i radnika, a u ovo zadnje vrijeme pljačke, paleži i silovanja bili su dnevni događaji? I kao što su se povratila sva ona vremena u liku modernog ropstva, tako se evo povratio i duh seljaka kmeta, bunolovni duh Matije Gubca među hrvatski radni narod, koji je po savjetu Antuna Radića, potražio i našao savez ne samo kod braće Slovenaca, kao za vrijeme Matije Gubca, već i kod sve ostale slavenske braće jednoga roda i jedne krvi: kod Srba, Crnogoraca i Makedonaca, kome savezu se sve više pridružuju braća Bugari i drugi slavenski narodi.

Sigurni i vidljivi znaci govore, da takav savez uživa potporu i bratsku pomoć velikog i moćnog ruskog slavenskog roda. No k tomu svemu kao da je sudba htjela, da baš iz toga kraja, iz kraja seljačkih puntara, postojbine Matije Gubca, iz Hrvatskog Zagorja, iznikne opet vođa, u doba ove teške borbe, za iste temeljne ideale čovječnosti i pravice — veliki čovjek, junak, naša dika i ponos maršal Josip Broz Tito, u kojemu su utjelovljene sve pozitivne osebine od našeg slavnog pradjeda Matije Gubca do dr. Antuna Radića, te svih rodoljuba i junaka Slavenskog Juga.»

Svoj govor završio je poklicima: Slava junaku mučeniku Matiji Gubcu! Slava seljačkom prosvjetitelju dr. Antunu Radiću! Te živio narodni heroj drug Tito!

Kazalište se dugo prolomalo od poklika, pa kada se sve stišalo, izveden je biran i obilat program. Najprije je zbor Centralne kazališne družine otpjevao dvije narodne pjesme: »Padaj silo« i »Mi svi smo Gubca muške čete«, a onda je tajnik Izvršnog odbora Stanko Škare recitirao svoju pjesmu »1573«, spjevanu posebno za ovu prigodu, a čiji je sadržaj dubok i snažan, te je na sve prisutne ostavilo najljepši dojam. Zbor Sibenske kazališne družine otpjevao je pjesmu »Nabrusimo kose«, a zatim je recitirana pjesma Vladimira Nazora: »Gubčeva sjekira«, kojom je naš veliki pjesnik snažnim riječima prikazao kako treba uništavati ono što je trulo i što siše zdrave sokove iz narodnog tijela. I predsjednik Izvršnog odbora HSS Franjo Gaži spjevao je za ovu prigodu pjesmu, posvećenu Antunu Radiću. I ta pjesma, spjevana iskreno i toplo, naišla je na odobravanje i priznanje svih prisutnih. U obliku zbornog pjevanja izvedena je pjesma »Matiji Gubcu« od hrvatskog seljačkog književnika i mučenika Mihovila Pavleka-Miškine.

U drugom dijelu priredbe drug Jakšić pročitao je pjesmu Augusta Šenoa: »Prokleta klijet« i otpjevana je pjesma »Zdignite brati«. Iza toga su članovi Centralne kazališne družine izveli prizor iz V. čina snažne drame »Matije Gubec« od Mirka Bogovića.

Proslava je zaključena pjesmom »Drug Tito«, koju je otpjevao zbor Sibenske kazališne družine.

Time je ova lijepa proslava, koja se nekoliko dana kasnije morala ponoviti, bila završena i ona će za dugo ostati u snažnoj uspomeni i svijesti svima, koji su joj prisustvovali. V. M.

Zagorje, koje ima najveći postotak tih patuljastih posjeda, pokazuje i najveću rastrkanost tih parcela, koje često nisu veće od nekoliko brazda.

Da bi se to stanje ublažilo, potrebno će biti, uz ostale mjere, provesti kolonizaciju i komasaciju. — Kolonizacijom će se nastojati povećati seljački posjed na veličinu, koja će biti podnesna da seljačku obitelj prehrani, i radnu snagu korisno uposliti tokom cijele godine. — Komasaacijom će se smanjiti rastrkanost posjeda i omogućiti, da se sa što manje radne snage što više učini i uopće, da se može pravilno gospodariti posjedom. — Rastrkanost posjeda je čina je velika zapreka za pravilnu upotrebu ljudske i stočne radne snage, a što se tiče strojeva, ta rastrkanost često onemogućuje uopće njihovu primjenu. Seljak, čiji je posjed rastrkan na deset i pedeset mjesta na raznim udaljenostima, čak i po 10 km, neobično mnogo dangubi i ne može te udaljene dijelove svog imanja pravilno gnojiti, upotrebljavati strojeve i td. Teski prilazi do međaša ne rijetko su uzrok svadama i parnicama, a da ne govorimo o znatnom smanjenju obradivih površina, uslijed tih međa, nepotrebnih puteva, putevjaka i živica.

Komasacija je mjera, kojom se ublažuje raskomadnost seljačkog posjeda. Ona ide za tim da skupi sve parcele, te da posjed umjesto deset, poslije komasacije ima dvije do tri parcele.

Komasacije, koje su se prije rata provodile kod nas, temeljene su s manjim promjenama na zakonu od godine 1902., te su imale velikih pogrešaka. Postupak kod komasacija bio je toliko zamršen, da se u njemu naš seljak nije mogao snaći, a često je bio i prevaren. Komasaacije su trajale vrlo dugo, i po nekoliko godina. Te komasacije vodio je na terenu komasacioni povjerenik imenovan od države i tehnički vještak s kojim su seljaci stvarali obično privatnu pogodbu. Tu je bilo podmičivanja od strane bogatih seljaka, pa su oni često za lošu zemlju dobili bolju, i to tamo, gdje je njima odgovaralo. Putevi i kanali, koji su se tom prilikom pravili nisu uvijek išli pravcem kojim su trebali. O kanalima se nakon komasacije nije vodila briga, te su se kroz par godina zatrpali i izgubili svoju svrhu. Potrebno je naglasiti, da su se te komasacije provodile većim dijelom u bogatim krajevima, gdje je bilo moguće dobro zaraditi, a u siromašne, zagorske i druge predjele, nije nitko ni zavirivao.

Danas je narod sam preuzeo vlast i pomoću svoje vlasti riješava sva pitanja, pa tako i ona koja koče njegov napredak na svim poljima života. Stoga komasacija ne će više biti sredstvo zarade raznih privatnika, nego će te poslove rješavati narod pomoću svoje vlasti i uz pomoć potrebnih stručnjaka, po jedinstvenom planu, koji će zahvatiti sve dijelove naše države, bogatije i siromašnije. Pred stručnjake se ipak postavlja zadaća, da znatno pojednostave postupak

kod samih komasacija, da one budu brže i da se na nekom području ne razvlače po nekoliko godina.

Činjenica je ipak, da će za te komasacije, uz do kraja pojednostavljen postupak i uz krajnje napore, trebati nekoliko godina dok se one provedu u cijeloj državi. — Medutim narod sam može tu pripomoći, t. j. i ubrzati postupak komasacija, te tako u što kraće vrijeme ublaži tu raskomadnost posjeda. Narod, upravo, može na zajedničkim sastancima donesti odluku o međusobnoj (dogovornoj) izmjeni čestica, kao što je dogovorno u ovom ratu riješio mnoge teške zadaće.

Ima slučajeva gdje gospodari zorom odlaze na oranje čak na drugi kraj sela, a iz onog kraja opet drugi gospodari dolaze na njihov kraj. Zar nije posve prirodno, da ti gospodari međusobno zamijene te čestice zemljišta? U selu ljudi najbolje poznaju vrijednost svoje zemlje, pa ako čestice za zamjenu nisu iste vrijednosti, oni se mogu lako pogoditi za naknadu. Ili ima slučajeva da jedan i drugi susjed posjeduju čestice od nekoliko brazda, a među njima je međa zbog koje je prije bilo toliko svađa, a možda i krvi. Nije li najjednostavnije, da se obojica pogode i da jednom pripadnu oboje čestice u zamjenu za drugu, koju jedan od njih ima na nekom drugom mjestu, a koja je, recimo, tolike vrijednosti kao ova dvije male. Razlika u vrijednosti dade se opet dogovorno nadoknaditi. Ima već za to primjera u Slavoniji, gdje ima mnogo napuštenih posjeda narodnih neprijatelja. Narodna vlast mnoge od tih posjeda obrađuje i traktorima, pa često nečija čestica smeta kod obrađivanja u tom području napuštenog zemljišta. Narodna vlast je te smetnje riješila dogovorno s narodom, na način, da je ta čestica, koja je smetala, zamijenjena u sporazumu s narodnom vlasti za drugu na nekom drugom mjestu.

Kad narod na taj način dogovorno izvrši zamjenu čestica onda će stručnjaci za komasaciju, kad dođu u to selo, biti mnogo brže gotovi s poslom. Ti će stručnjaci tada provesti komasaciju do kraja, tj. načiniti će i puteve i kanale, unijeti sve čestice u nove katastraine mape i ujedno provesti sve ostale poslove, unasanja u gruntovnicu i td. Prema tome će trebati:

1. da se u narodu sprovede živa propaganda o značenju komasacija, i da ga se uvjeri, što on komasacijom dobiva i što može pri tom poslu sam učiniti;
2. da naši stručnjaci učine sve pripreme za komasacije, da bi tom poslu mogli pristupiti odmah nakon potpunog oslobođenja, a gdje je to moguće, još i danas;
3. uslijed diobe posjeda nastalo je i u pogledu stambenih i gospodarskih zgrada takovo stanje, koje je nužno kočilo svako napredno gospodarenje, te je bilo uzrokom mnogih svađa i sukuba. Stoga će naši stručnjaci povesti ozbiljnu brigu o komasacijama u vezi s izgradnjom i regulacijom naselja.

Ing. agr. Đuro Regan

Iz Hrvatske seljačke stranke

U uredništvu »Slobodnog Doma« boravio je par dana Martin Sučić, član Izvršnog odbora Hrvatske Seljačke Stranke. On je stari prokušani seljački borac, koji je pristupio odmah u početku Narodnooslobodilačkom pokretu, propagirao ga među seljacima drniške krajine, a pod konac 1942. godine, skupa s ženom i dvojicom sinova, napustio je kuću i otišao u partizane. Prošao je kroz najteže fašističke ofenzive i nikad nije klonuo duhom, bodrio je i hrabrio drugove oko sebe i ni časka nije posumnjao u naš uspjeh. Uvijek je tvrdio on, naš Martin, ta poštena hrvatska korenika, da pravedna stvar ne može nikada propasti.

Fašistička banda uništila mu je i zapalila dom, opljačkala i odnijela sve, zaklala mu jedinicu kćerku, ali ništa to njega nije smelo, uvijek se od njega moglo čuti »svak mora na oltar slobode doprineti svoju žrtvu.«

I danas on, kao pravi učenik Radićev, obilazi od sela do sela, tumači, go-

vori narodu o narodnoj vlasti, o našem pokretu o izdaji dr. Mačka, o gospodi špekulantima iz Zagreba i ostalih gradova, koji su izdali narod i stranku u najteže vrijeme. Pripovijeda o Izvršnom odboru kao ispravnom sljedbeniku Radićeva mukotrpnog puta, a narod ga sluša mnogo cijeni i poštuje, pa ga seljaci u kninskom okrugu od milja zovu »naš Martin«.

Neka se i drugi Radićevci osobito u Dalmaciji ugledaju u rad Martina Sučića, koji obilazi narod i nije se od njega ni za trenutak odalečio, nego osluškuje njegovo bilo i na svakom koraku gleda da pomogne svom narodu. Da, takav treba biti posao i rad svakog poštenog pristaše Hrvatske Seljačke Stranke.

*
Matko Petričević, iz Lovreča, jedan od prvaka HSS kotara Imotskog, darovao je u fond »Slobodnog Doma« Kn 10.000 (deset tisuća).

Važnost komasacije u poljodjelstvu

Kad je riječ o obnovi poljodjelstva, onda treba pomisliti i na upropaštenu ljudsku i stočnu radnu snagu. U planu je, da se ta upropaštena radna snaga nadoknadi, koliko je to više moguće raznim strojevima: traktorima, kosilicama itd. Svu tu strojevu, stočnu i ljudsku radnu snagu morat ćemo upotrebljavati, i nastojati da sa što manje truda, što više načinimo. Na tom putu nailazit ćemo i na mnoge zapreke, ali k tome

velika rastrkanost zapravo raskomadnost tih posjeda. Prema službenim podacima bilo je na području t. zv. »N. D. H.« 40,2% posjeda od 0,1—2 ha, a 33,9% posjeda od 2—5 ha. Spomenutih 40,2% posjeda ne može prehraniti ni uposliti seljačku obitelj, a onih 33,9% jedva životari. Znači 74,1% posjeda nije bilo sposobno ni da pomisli na neko unapređivanje u gospodarstvu. Važno je k tome još naglasiti, da su baš ta malena gospodarstva bila i rascjepkana. Hrv.

[Handwritten signatures and notes at the bottom of the page, including names like 'Kralj', 'Bogović', 'Sučić', 'Regan', and 'Petričević'. There is also a handwritten number '10000' in a box.]

Narodnooslobodilačka borba

Nastavlja se uspješno uništavanje Nijemaca i ustaša. I u toku prošlog tjedna naša junačka Narodnooslobodilačka vojska nastavila je s velikim uspjehom čišćenje naše zemlje od neprijatelja, kojemu su zadani vrlo teški gubici. Likvidiran je veći broj neprijateljskih uporišta, te su oslobodjena nova mjesta. Neprijatelj, koji se pod svaku cijenu nastoji izvući iz naše zemlje, pretrpio je baš u toku prošlog tjedna osobito teške gubitke, te je protjeran iz mnogih mjesta, koje je upravo ogorčeno branio.

U Hrvatskoj naši junački borci prešli su na lijevu obalu Save i junačkim podvigom zauzeli jako neprijateljsko uporište Nušće, 12 kilometara svjeverozapadno od Sunje. Zarobljen je i ubijen velik broj neprijateljskih vojnika.

U Slavoniji na području Papuka i Pšunja vode se žestoke borbe. Ubijeno je samo u par dana preko 1500 neprijateljskih vojnika.

U Posavini i Baniji naši borci ugrožavaju gradove Sisak i Petrinju. Likvidirano je jedno uporište, koje se nalazi 2 km daleko od Siska. Ubijeno je 80 ustaša.

U Lici kod Gospića ubijeno je 147, a zarobljeno 30 Nijemaca i ustaša, na području Donjeg Lapca ubijeno je 135 neprijateljskih vojnika. U čitavoj Lici neprijatelj se povukao u jaka uporišta.

U Hercegovini nastavlja se gonjenje potučenog neprijatelja, koji se pokušava probiti dolinom Neretve na zapad. U opkoljenom Konjicu ubijeno je zadnjih dana preko 547 Nijemaca i ustaša. Nakon oslobodjenja Jablanice i Rame, nastavlja se gonjenje i uništavanje neprijatelja. Ubijeno je 665 neprijateljskih vojnika.

U Istočnoj Bosni postignuti su novi veliki uspjesi. Oslobodjeni su Zvornik, Travnik i Gračanica. Kod Zvornika uništeni su dijelovi 22. njemačke divizije, koja je brojila 12 tisuća ljudi. U toku borbe izbačeno je iz stroja 8500 vojnika, od kojih je ubijeno 2500. Prilikom pokušaja ispada neprijatelja iz Brčkog ubijeno je 850 neprijateljskih vojnika. Na području Doboja osvojeno je više neprijateljskih uporišta i naše jedinice nalaze se 6 km od Doboja. Ubijeno je 1250 neprijateljskih vojnika. Južno od Sarajeva zauzeto je više neprijateljskih uporišta. Ubijeno je 460 Nijemaca. 10 km zapadno od Sarajeva uništena je jedna veća njemačka kolona. Kod Dervente ubijeno je 185 neprijateljskih vojnika. Pri oslobodjenju Travnika ubijeno je 935 neprijateljskih vojnika. Nastavlja se gonjenje neprijatelja prema Zenici. Oslobodjenjem Gračanice ubijen je veliki broj Nijemaca i zaplijenjen ogroman plijen.

U Srijemu još uvijek traju izvidnički bojevi. Ubijeno je više stotina Nijemaca.

HRANA ZA NAŠE STANOVNIŠTVO. — Prema sporazumu sklopljenom između Nacionalnog Komiteta Oslobodjenja Jugoslavije i UNRRA-e počele su pristizati prve pošiljke hrane u naše luke za potrebe postradalog stanovništva Jugoslavije.

Hranu prima Jugoslavenska državna komisija, koju je postavio Nacionalni Komitet i dijeli je prema najnužnijim potrebama pojedinih federalnih jedinica. Pored ranije prispjelih 500 tona hrane, a zatim još 900 tona, ovih dana stigao je u jednu od naših luka brod s oko 2.800 tona razne hrane. Jugoslavenska državna komisija stavila je ovu hranu na raspolaganje Povjereništvu prehrane ZAVNOH-a. Veće količine dodijeljene su Oblasnom NOO-u Dalmacije, a jedan dio Okružnom NOO-u Lika i Okružnom NOO-u Hrvatske Primorje.

OSNIVANJE NOVIH ZADRUGA. — Veliko narodno zanimanje za zadrugarstvo vlada u svim krajevima naše domovine. Narod svuda želi da putem svih vrsta svojih zadruga bez raznih nesavjesnih posrednika nabavlja svoje potrepštine i prodaje svoje proizvode. Tako su u zadnje vrijeme na Kordunu osnovane 72 nove zadruge, a samo u kotaru Vrgin Most 28 zadruga, s 1200 članova, koji su uplatili preko 500.000 udjela.

OSNOVANA DALMATINSKA OBLASNA BANKA. — Predsjedništvo ZAVNOH-a odobrilo je odluku Oblasnog NOO-a za Dalmaciju o osnivanju Dalmatinske oblasne banke. Ova je odluka već sprovedena u djelo i banka je otpočela radom. Dalmatinska oblasna banka osnovana je sa ciljem, da prikupljajući slobodna novčana sredstva pomogne narodnoj vlasti u svima poslovima, koji se odnose na kreditiranje obnove zemlje i prehrane naroda. Osim toga banka će preuzeti svo poslovanje bivših državnih novčanih ustanova na području Dalmacije.

Ratni tjedni pregled

Nijemci koji su stješnjeni od strane Crvene armije u Istočnoj Pruskoj pokušali su da se probiju do Koenigsberga no odbačeni su nazad. Ruski su topovi sada u mogućnosti tući svako mjesto unutar obruča oko ostataka njemačkih trupa na ovom odsjeku.

Grad Poznanj je potpuno oslobodjen. U Breslavi se nastavljaju borbe za uništenje zadnjih ostataka njemačkog garnizona, koji drži jedan manji dio grada.

Medjutim uslijed nadiranja Crvene armije na Njemačkom tlu, vlada veliki nered i zaprepašćenje tamošnjeg stanovništva. Ljudi se bezglavo sele iz jednog kraja u drugi i nitko više, pa ni njihov »veliki firer« nije u stanju uspostaviti red.

Značajan je uspjeh, koji su postigle američke vojske na zapadu. One su upale duboko u Njemačku, te se sada na-

TURSKA I EGIPAT U RATU S NJEMAČKOM I JAPANOM

Turska narodna skupština odlučila je 23. veljače da zarati s Njemačkom i Japanom. Ratno stanje počinje 1. ožujka.

Do toga je došlo, prema izvaji turskog ministra vanjskih poslova, zbog toga, jer je Turska bila obavještena od engleskog diplomatskog predstavnika da one države, koje do 1. ožujka ne budu u ratu s Njemačkom ne će moći sudjelovati na konferenciji u San Francisku, u Americi, gdje će se stvarati opća međunarodna organizacija za održanje mira i sigurnosti u svijetu poslije rata.

Dne 24. veljače navijestio je i Egipat rat Njemačkoj i Japanu.

VENEZUELA NAVIJESTILA RAT NJEMAČKOJ. — Ovih dana je republika Venezuela navijestila rat Njemačkoj. Ukupni broj američkih republika koje se smatraju u ratnom stanju s Njemačkom penje se na jedanaest. Jedine nisu navijestile rat Njemačkoj Argentina i Urugvaj.

IZ ITALIJE. — Talijanski listovi pišu o zahtjevu Jugoslavenske vlade, da se talijanski ratni zločinci izruče jugoslavenskim vlastima i tvrde da je taj zahtjev opravdan, jer prema međusavezničkim ugovorima sudjenje ratnim zločincima, treba da bude u onoj zemlji, gdje su svoj zločin izvršili.

IZ BUGARSKJE. — Nakon osude bugarskih političara započeo je novi proces protiv grupe generala i drugih oficira bugarske vojske, koji su pomagali i provodili njemačku politiku i krivi za teroristička djela i masovna ubijanja bugarskih rodoljuba. Optuženo je 135 osoba.

NJEMAČKA ŠTETA UJEDINJENIM NACIJAMA. — U jednom listu u Americi neki profesor univerziteta izračunao je, da je Njemačka počinila 508 milijardi zlatnih dolara štete Ujedinjenim nacijama. On drži, da se polovica ove štete može nadoknaditi u naravi ili njemačkom radnom snagom, a radi druge polovice predlaže, da bude naknadjena od Njemačke u toku idućih dvadeset ili trideset godina.

Rat na Pacifiku dobio je svoj značaj stalnim bombardiranjem japanske prijestolnice Tokija, od strane savezničkih teških bombaških zrakoplova. Nakon zauzimanja Manile glavnog grada Filipina američke snage imale su još jedan znatan uspjeh u ratu s Japanom. Uz pomoć 800 savezničkih brodova američke snage iskrcale su se na jedan otok, koji je bio zaštita japanskih otoka matice zemlje s juga. Sada Amerikanci imaju baze i njihovi zrakoplovi s lakoćom mogu tući sve japanske gradove. U zračnom ratu protiv Japana učestvuju veliki broj savezničkih zrakoplova i svakodnevno uništavaju mnogo japanskih snaga.

Rat na Pacifiku dobio je svoj značaj stalnim bombardiranjem japanske prijestolnice Tokija, od strane savezničkih teških bombaških zrakoplova. Nakon zauzimanja Manile glavnog grada Filipina američke snage imale su još jedan znatan uspjeh u ratu s Japanom. Uz pomoć 800 savezničkih brodova američke snage iskrcale su se na jedan otok, koji je bio zaštita japanskih otoka matice zemlje s juga. Sada Amerikanci imaju baze i njihovi zrakoplovi s lakoćom mogu tući sve japanske gradove. U zračnom ratu protiv Japana učestvuju veliki broj savezničkih zrakoplova i svakodnevno uništavaju mnogo japanskih snaga.

Rat na Pacifiku dobio je svoj značaj stalnim bombardiranjem japanske prijestolnice Tokija, od strane savezničkih teških bombaških zrakoplova. Nakon zauzimanja Manile glavnog grada Filipina američke snage imale su još jedan znatan uspjeh u ratu s Japanom. Uz pomoć 800 savezničkih brodova američke snage iskrcale su se na jedan otok, koji je bio zaštita japanskih otoka matice zemlje s juga. Sada Amerikanci imaju baze i njihovi zrakoplovi s lakoćom mogu tući sve japanske gradove. U zračnom ratu protiv Japana učestvuju veliki broj savezničkih zrakoplova i svakodnevno uništavaju mnogo japanskih snaga.

Križa Hrvatske dostavi ove njegove podatke:

- prezime i ime,
- zanimanje,
- mjesto i datum rođenja,
- narodnost i vjeru,
- ime oca i majke,
- podatke o poznatom boravištu i
- podatke o vjerojatnom današnjem boravištu.

Tom upitu može se priložiti i pismo.

Budući, da se naši ljudi izvan domovine osjećaju odsječeni bez veze sa svojim, pozivamo sve one, koji imaju nekoga u inozemstvu da se odmah preko svoje organizacije Crvenog Križa jave svojim.

ZEMALJSKI ODBOR DRUŠTVA CRVENOG KRIŽA HRVATSKE

Političke i kulturne vijesti

NARODNA SELJAČKA STRANKA PRISTUPILA JE JEDINSTVENOJ NARODNOOSLOBODILAČKOJ FRONTI.

— Na svojoj sjednici od 18. siječnja 1945. godine Izvršni odbor Jedinstvenog narodnooslobodilačkog fronta Srbije primio je izjavu predstavnika Narodne seljačke stranke na čelu s dr. Dragoljubom Jovanovićem i prihvatio ulazak stranke i njenih predstavnika u Glavni odbor JNOF Srbije.

GLAVNO ZASTUPSTVO JAVNIH INTERESA HRVATSKE. — Odlukom Predsjedništva ZAVNOH-a osnovano je Glavno zastupstvo javnih interesa Hrvatske. Za glavnog zastupnika imenovan je Jakov Blažević, vijećnik ZAVNOH-a a za njegova zamjenika dr. Miloš Žanko, vijećnik ZAVNOH-a i tajnik Oblasnog NOO-a za Dalmaciju.

FILM O OSLOBODJENJU NAŠIH NARODA. — Iz Moskve su doputovali u Beograd stručnjaci za snimanje dokumentarnih filmova. Oni će snimati film herojske borbe Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije. Želja je da se na filmu ovjekovječe nečuvane patnje i junaštvo naroda Jugoslavije za vrijeme neprijateljske okupacije. U filmu će biti snimljeni najistaknutiji borci, koji su učestvovali u Narodnooslobodilačkoj borbi. Osim toga u filmu će se prikazati bratstvo po oružju naroda Sovjetskog Saveza i naroda Jugoslavije. Film će biti protkan najljepšim narodnim i partizanskim pjesmama i kolima. Sovjetski filmski stručnjaci uputit će se na razne frontove u našoj zemlji, kako bi snimili posljednje bitke za oslobodjenje.

NAŠA DJECA ODILAZE AVIONIMA U BUGARSKU. — Bugarska nastoji sve više produbiti bratstvo i jedinstvo između naših dvaju naroda, što se vidi i po tome da je Bugarska stavila čak i zrakoplove na raspolaganje za prebacivanje djece iz onih krajeva, gdje još saobraćaj nije potpuno osposobljen.

Nedavno su bugarski prenosni zrakoplovi odnijeli prvu grupu djece zajedno sa našim odgojiteljima u Sofiju. Oduptovalo je 350 djece s osam odgojitelja i 12 učitelja.

IZBOR GRADSKOG ODBORA JNOF-e u KNINU.

— Na konferenciji kninskih gradjana u Grand-hotelu izabran je mjesni odbor JNOF-a. U odbor su birani: Marko Krvavica, predsjednik, Marko Slavić, podpredsjednik, Mirko Martić, tajnik i Ivan Cota, blagajnik, Ljubica Solaja i Mile Uroš, članovi.

SOCIJALNI RAD U SPLITU. — Socijalni odjel Okružnog NOO-a Srednje Dalmacije razdijelio je u toku mjeseca siječnja siromašnom stanovništvu svoga kotara 44.558 kg hrane, 1.132.440 kuna, 11 pari obuće, 328 komada odjeće i 1.155 lijekova. Pored toga je Okružni NOO razdijelio narodu 18.000.000 kuna. Kotarski NOO-i ovog okruga su pružali pomoć bolesnicima i siromašnoj djeci u manjim komadićima hrane.

KULTURNO-PROSVJETNI RAD U FEDERALNOJ JEDINICI BOSNI.

— Narodna vlast u Bosni i Hercegovini posvećuje osobitu pažnju prosvjeti i kulturi, te su postignuti, usprkos teških prilika ogromni uspjesi. Na oslobodjenom teritoriju radi 205 osnovnih škola koje posjećuju 16.653 djece. Ovdje se ne računa teritorij Istočne Bosne. Broj učitelja za ove škole znatno se je povećao s učiteljima koji su pobjegli s neoslobodjenog teritorija. Do sada je završilo učiteljski tečaj 320 učitelja. Održano je 400 analfabetskih tečajeva kroz koje je prošlo 15.000 lica. Održana su tri učiteljska tečaja na kojima je bilo 166 kandidata. Obuka je na njima trajala 3 mjeseca. U pomanjkanju stručnih učitelja analfabetske tečajevi vode rukovodioci, koji su u tu svrhu posjećivali jednomjesečni tečaj. Održano je 17 ovakovih tečajeva sa 440 rukovodioca.

ZEMALJSKA UPRAVA NARODNIH IMANJA.

— U savezu s odlukom AVNOJ-a o prelazu neprijateljske imovine u državne ruke Predsjedništvo ZAVNOH-a donijela je odluku o osnivanju Zemaljske uprave narodnih imanja. Ova uprava radit će pod izravnim nadzorom Povjereništva za trgovinu i industriju.